

MAGYAR IZRAELITA,

hitfelekezeti érdekű hetilap.

Kiadó tulajdonos: **Zsengeri Mór.**

Felelős szerkesztő: **Tencer Pál.**

Előfizetési feltételek:

Pesten házhozhordással, vidékre postai szét-
küldéssel.

Egész évre 6 frt. fél évre 3 frt.

Szerkesztői iroda:

Ujtér 2-dik szám, 2-ik emelet.

Kiadó hivatal:

Lipótvárosi templomtér 6 sz.

Megjelenik minden pénteken egy egész íven.

Hirdetményekért a 30 krnyi bélyegdíjon felül
egy fél hasábos petitsor után 3 kr. számítatik.

Pozsonyi levelek.

IX.

A negyedik osztályhoz tartoznak a kedélyes reminiscencia emberei, a régi játszótársak, kik a régi előimádók művészi szeszélyei között s pijutai mellett üszültek meg. Ők már évek óta megszokták, hogy ennél a „triller-nél” sirjanak, amannál a burnótszelencét vegyék kézhez, megszokták hogy a zsinagógában minden lehető szabadsággal felruházott bizalmas csevegő-szobát lássanak, hol fesztelenül, kedélyesen mulathat az ember; így tehát ezeknek a rend nem lehetett inyükre, a rendszert meg nem kedvelhették. A testes machzor (pijutgyűjtemény), melyhez annyi ifjúkori emlék volt csatolva megszoványodott s oly idegenkedőleg tekintett rájuk a hitszónok tiszta nyelve, a szabatos ének, melybe nem is szabad belekiáltani, a rendszeres isteni tisztelet — mint illik ez azon zsidósághoz, mely bölcsőjüket ringatá? Igaz, csak a régi imák mondatnak el, csak a régi elvek adatnak elő, csak a régi thóra olvastatik fel. De hiányzik mind ebben a valódi fűszer. Hol vannak az iskolás gyermekek, kik a thóra örömtünnepén lobogó papir-zászlókkal vadul futkostak láb alatt? Hol a kedves utczasereg mely Jeruzsalem gyásznapiján bogácsesal dobálta az áhitatos hiveket és ijesztő látványt nyújtott? Miért nem tudni meg, mennyiért vette meg a szomszéd a tiszteletet, hogy a szent szekrényt fölnyithassa? Az új mind szép, mind dicső, de a régi csak kényelmesebb csak kedélyesebb — így vélekednek ők. — Elképzélhető hogy ezek irányában is oly humanus bánásmódot követtek s meg nem zavarák a jó öregeket ifjúkori emlékeikben rájuk hagyván, hogy saját költségeiken, elkülönített imaházaikban végezzék istentiszteletöket. Minden nagyobb községben békésen állt meg egymás mellett a közönséges és a restaurált zsinagóga, és az egyén mindenütt saját módja szerint épült.

De nem oly könnyű az ötödik osztálylyal élni jó egyetértésben, melynek középpontja Pozsony volt. E község egy időben egyik legkitünőbb volt az osztrák birodalomban és erősen hatott a magyar zsidóságra.

E községben évek óta első rangu talmudi celebritások kezelték a rabbinatusi hivatalt és az autoritások so-

rát méltóképen fejezé be rabbi Sopher Mózes, az utolsó nevezetes rabbi, ki a pozsonyi collegiumban elnökkölt. Ő derék ember volt, kit szigorú igazságérzet lelkesített, ép érzelmű szilárd jellem, valódi jámborsága, a legtisztább lelki nemességü és hozzáférhetlen, feddhetlen méltósága. E mellett roppant talmudbeli tudománnyal birt, de különben igen korlátolt világi műveltségü volt és egyéb ismeretekben szükölködött. Nem szükség felemlíteni, hogy e férfiu hivei tiszteletét és szeretetét bírta s azt méltóképen ki is érdemelte, hogy nemes erényeinek hirt messze eljárt és hogy befolyása a kedélyekre és hatalma, melyet azok fölött gyakorolt, szent emberéhez volt hasonló, de ismereteinek egyoldalúsága miatt nem láthatott tovább szük körének határainál, nem birt fogékony-sággal a század igényei iránt, az ő füléhez nem jutott el az ifjabb nemzedék gúnnya a zsinagóga balszokásai miatt, nem tudta mennyien átalják a rendetlenséget, mit ezek a zsidóságnak tulajdonítottak, nem tudta mért szégyenlik oly sokan a zsidó nevet, nem sejté mi lehet oka a zsidó vallástól oly gyakori elszakadásnak. Ő azt hitte, hogy mind ezért csak annál erősebb kezekkel kell tartani a zabolát, a fennállónak conserválása végett. Ő nem akart kutatni, vizsgálni, ő vak pietást követelt mind az iránt, mit elődei, habár indolentiából is ő reá hagytanak. Ezen fölül a zsidók elzárkozottságát a polgári élettől „az idegen ország foglyai” szent kötelességének tartotta. Tiltakozott az ország nyelvének elsajátítása, sőt a héber nyelvtan megtanulása ellen is, nehogy tanítványai közül egy is a talmudi légkörtől különböző atmosphaerába jusson, nehogy a légmentesen elzárt térbe idegen gondolkozási tehetség lehellete, vagy az éjbe borult fejekbe világító sugár, hasson. Ilyképen vélte ő a zsidókat jókká, jámborokká, nemesekké tenni, mely tulajdonságokkal ő maga birt. Mind e mellett távol állott tőle minden üldözési vágy és alig sejtethé, minő gombákat termelt épen azon téreken, hol legjobb aratást remélt. Mert tanítványai és hivei azzal vélték őt megtisztelni, ha mindent megvetettek, mi nem olyan volt mint getthojukban otthon, a magánosság iránti kegyelet a kívül fekvők iránti gyűlöletet szülte, a vallás-hűségéből önfejlés és uralkodási vágy támadt, a buzgóságból vak megátalkodottság. Jelesen gyűlölték a bécsi rendet, mely el-

len sem a theológiával, sem a tudalom fegyverével nem harcolhattak, sőt annyira mentek, hogy a német hitszónoklatot és a fejedelem üdveért való imát is, mint a felforgatók részére való tüntetést, bevádolták. 21.

A jeruzsálemi osztrák község.

(Fmt.) Midőn a múlt évben több rabbi urnak Abonyban tartott tanácskozmányáról említést tettünk, csodálkozásunkat és sajnálkozásunkat fejeztük ki azon, hogy a tisztelendő urak határozataikat a titokszerűség fátyolával övedtzték; a titokszerűségével, melyre a jó ügynek semmi szüksége, s mely csak a gyanúsítást és rágalmozást segíti elő.

Mint most hiteles forrásból értesülünk, ama tanácskozások egyik főtárgya a jeruzsálemi osztrák község szervezése volt.

A legujabb időkig ugyanis a Jeruzsálemben levő osztrák birodalombeli zsidók mindnyájan egy községet képeztek, mely subsistentiáit az innen s leginkább Magyarországból kiküldött segélypénzekből nyerte.

A község tagjai között legszámosabban vannak a gácshoni chaszidek, az utolsó években azonban a más tartománybeli, s különösen magyarhoni izraeliták is jelentékenyebb számra felgyarapodtak.

A község a császári consularatus védnöksége alatt, egy kizárólag chaszidekből álló tanács által igazgattatott. A chaszidek a sanzi csodatévő rebbe protectiója alatt állván, az európai adományok a község élén álló tanács által a dobozó, korhelykedő chaszidek gyámolítására pazaroltattak, míg a magyarhoni, csehországi s más tartománybeli nem chaszid izraeliták, végszükségben segély nélkül senyvedtek, éhségtől, betegségtől majdnem elpusztultak, és a legnagyobb részben Magyarországból jövő alamizna-pénzekből mégis vagy semmit, vagy csak igen keveset kaptak.

Az elhagyottak szorongatottságukban panaszos leveleket irtak haza, s ezek közül különösen egy, mely a s. a. ujhelyi hitközség előljáróságához volt intézve, az inség élénk színekkel lerajzolása által nagy sensatiót keltett, s az érdekelt rabbikat erélyes fellépésre serkentette.

Az abonyi tanácskozmány ehhez képest elhatározta, hogy a többi osztrák tartományokbeli izraeliták a gácshoniaktól különválva, egy önálló községet képezzenek, s ezen új községnek jussanak az ezen tartományokból kiküldött segélypénzek, úgy azonban, hogy egy ötödrészüket mégis a gácshoni izraeliták községének adassék ki.

Ámbár pedig ez ötödrész is merő ajándék, és a gácshoniaknak erre is semmi jogos igényük sincs, természetes mégis, hogy a régi méltánytalanság és önkényes gazdálkodás helyére lépett ezen új rend a chaszideknek, és hatalmas protectorjuknak, a sanzi rebbének, inyükre nem lehetett, és általuk elkeseredett oppositioval fogadtatott.

A „sanzi” átkával és anathemájával fenyegeti mindazokat, kik a 40 rabbinus által elfogadott abonyi határozat foganatosítását előmozdítani merészkednének.

A Jeruzsálemben szánt alamizna-pénzek gyűjtésével s elküldésével foglalkozó főpénztárnokok hazánk nyugati részében a pozsonyi, keleti részében az ungvári rabbi urak.

Hogy ft. Scheiber ur minő állást foglal a sanzi veto ellenében, arról nincs tudomásunk, hanem az ungvári rabbi urról sajnálkozással halljuk, hogy nem mer a hatalmas csodatévőnek ellenszegülni, és most már épen séggel nem küldi ki a nála begyűlt adományokat.

Ezen késedelmezéssel a szegény szükölködőkön persze nincs segítve, sőt a nyomornak minden szükségte nélkül okozott meghosszabbításáért egyenesen a ft. urra háramlik a felelősség.

E felelősség minden esetre súlyosabb, mint a sanzi böles átka, és mi azt tartjuk, hogy az ungvári rabbi urnak lelkiismereti kötelessége volna, vagy azon módonteljesíteni tisztségének kötelességét, mely mód az ő hozzájárulásával közakarattal megállapított, vagy ha ezt tenni vagy akarata vagy bátorsága nincs, e tisztról lemondani inkább, sem hogy az ő személyes scrupulusai miatt egyetlen ember is csak egy napig is inséget tünni kényszerüljön.

Zsidó parasztgazdaság.

II.

Vetés és aratás.

Miként már említve volt, a szántásnál legközelebb megfajtható kérdések körülbelül ezek: mikor? mennyit? hogyan? mivel? . . . A mi a mikort illeti, a zsidó gazda — megfelelő a bibliai mondatnak (M. I. K. 8 Fej. 22) — hat évszakot számított: tisri hó közepétől egész marchesvan és kiszlaf hó közepéig: vetés; kiszlaf hó második felétől kezdve egész téveth és sevát hó közepéig: tél; sevát hava második felétől adar és niszán feléig: fagy; niszán felét, ijart és szivan első felét aratás; sziván második felét, tamuszt, és áb felét: nyár; (קיי = gyümölcs-szak) s végül áb felét, elult, és tisri felét: hőségnek nevezték (Baba meciáh, 106, b). A vetés ideje természetesen a vetendő mag faja és nemétől függött. Szintugy a szántás is. A régi magyar közmondást: „Egy szántás egy darab, két szántás két darab, három szántás három darab kenyér” — őseink már régen értették és érvényesítették. A kiváló finom lisztnek nyerésére azon elv divott, hogy közvetlenül a kaszállás után a tarló és dudva eltávolítása tekintetéből és „hogy a burján kivessen” (ibid. 24 6.) azonnal az első ugynevezett ugarszántás tétessék meg. Egy szűnév után a buza 70 nappal a peszach ünnep előtt ismételt szántás, ugynevezett keverés szántás után, hozatott ki a mezőre, hogy végre a vetőre szántás után (Menachoth 85 a.) כפולה יד általi vetés, vagy כפולה שורים egy az ekével összekötött vetőgéppel a földbe hintessék; (Baba meciáh 105, b) szóval, a ממנורת a gyakran szán-

tott földek a legkitünőbbeknek tartattak, melyekből egyszersmind az áldozati liszt is vétetett (Manachoth 85. a.).

Könyves szemekkel írjuk le ama derék zsidó mezővárosokat, melyeknek a talmud azon bizonyítványt adja, hogy ők szolgáltatatták az: **אלפא לסלת**-t azaz: valamint az alpha az első betű, úgy az ő lisztük is a legfinomabb volt — neveik: Machnisz és Zatcha (ibid. 83. b.). A második rangot foglalta el e tekintetben Ephrajin városa, honnan egyszersmind némely ő zsidó paraszt közmondások veszik eredetüket, mint például: „Szalmát vinni Ephrajinba“ (fát vinni az erdőbe), valamint ennek ellenkezője: „a káposzta-gazdag városba vidd káposztádat“ (hol sok árú kínáltaik, ott rendszeren sok vév is akad) — ibid. 85. a — és több efélek.*)

Azonképen vették fontolóra zsidó földművelőink a földművelés azon nem kevésbé fontos tényezőjét, melyet egy német paraszt közmondás igen naiv és kedves egyszerűséggel így fejez ki:

„Wollt ihr Bauern sein geelrt,
Haltet fein den Dünger werth:
Alle Kunst, die wird zu Schanden
Kommt der Dünger euch abhanden.“

Tehát nem csak hogy a kitépelt tarló, kigyomlárt fűvek, stb. használtatták a felszántott mezők trágyáztatására; nemcsak hogy az állat és növényországból, sőt a hamuból is a legjelesebb trágya-anyag készült (Baba meciah 106. b.); hanem a zsidó parasztnak azonkül saját **אשפתות**-a gan éj-gödrei, azaz oly helyei voltak szántóföldjén, hová a szamarak — egyegy 10 **משפלות**-szal terhelve — a trágyát vinni szokták. De atyáink még kényelmesebben tudtak eljárni e dologban: hogy t. i. a trágyának ezen fáradságos szállítását a mezőn megkimélik, nem ritkán egy vagy két hónapra tágas kerítésben (**סדר**) juhokat tartottak, miáltal a szántóföld csakhamar a legjobb trágyával lön elborítva (**נירירה**) — (Seviith, III. szak. Misnah 4.)

Hogy a barázdák (**מערה**) mélységét azon vetés szerint, melylyel a szántóföld ellátatott, azaz hogy a mennyit? a **טפה** szerint pontosan meghatározni tudták, ismeretes. Nem bocsátkozhatunk a tulajdonképi földművelési eszközök és gazdasági állatok közlelbi szemléletésébe — a: mivel? — be — anélkül, hogy említést ne tennék azon üdvözlésről, melylyel a szántóvetők egymást köszöntötték. E szivből fakadt szavakkal **ישר כוחך** ugyanis — mely a késő unokáknál csak a legszentebb funkcióknál divatos — üdvözlötték atyáink a szántófélben levő pogányt (ibid. IV. szak. Misnah 3. Rasi). Valljon nyilatkozhatik-e szebben és magasztosabban a munka méltánylata, mint ha azt szent szolgálatnak nyilvánítjuk?!

Kezdjük tehát a gazdasági állatoknál! „Mikor nincsenek ökrök, tiszta a jászol; a gabonának pedig bősége az ökörnek erejétől függ (Példabesz. 14. 4.). És aligha csalatkozunk, midőn e szót **אלפים**, mely alatt a barmok az imént említett versben értetnek, **אלף**-tól-Alpha: mint alapféléletől a szabályzott földművelésnek származtatjuk. Állításunkat nemcsak azon körülmény igazolja, hogy a barom

*) Fennartjuk magunknak e cikksorozat végén némely ő-zsidó paraszt közmondást közölni.

már a nomádoknál is nagy becsben tartatott (Moz. I. k. 24. 25), hogy továbbá az ökor és a tehén nemes jelképeikül szolgáltak a férfiúi erőnek és női gyöngédségnek (ibid. V. k. 33. 17; Amos, 4. 1) hanem a zsidó parasztagdászati gyakorlat is. „Soha — igyszól erről egy talmudista — soha sem neveztem feleséget máskép mint házának, és ökrömet máskép mint földemnek, mert az első nélkül a ház épen olyan árva, mint a másik nélkül a föld Állításunk mellett ép ily találólag tanuskodik azon mondat, mely az emberi szokás gyengéiről panaszos hangon így szól: „Állíts valakinek ökor helyett lovat az istállóba, vidd később az ökröt vissza; ő a lovat sajnálni fogja.“ — Elég világos bizonyítéka annak, mily magasan állott az ökor a ló fölött!

Atyáink tehát a barmok fékezésében és szelidítésében nem csekély jártassággal bírtak (Hos. 10. 11), sőt a legvadabb, legszilajabb bikát egy orrgyűrű (**חך**) segítségével, melyen egy kötél volt keresztül huzva — annyira fékezni tudták, hogy minden ellenállás nélkül az eke elé vezet-hették. Már a Jóbhoz intézett szózat: „Valljon megköt-hetné-e az unikornist a szántásra gyepölével? szánt e valljon barázdát utánad?“ (Job, 39. 13) eléggé mutatja a majdnem mindenható erőt, melyet a zsidó földművelő az állat fölött gyakorolt.

Leginkább erősek és bátrak voltak jó legelőjükél fogva Básán, Sárón és Achior ökrei és jelképei hatalmas ellenségeknek (Zsolt. 22. 13.) Említésre méltó még, hogy az ökor nem ritkán, — mint maiglan is Syriában szokásos — nem csak szántásra, hanem teherhordásra is alkalmaztatott. (Kron. I. 12. 10) Csaknem ugyanez a szamarakról is áll.

A vonószerzőm, lényegében két készlettel bírt u. m. a lójárommal, és a mellszíjjal. Az első a tehernek és a nyomásnak könnyebbitése végett; és hogy a fékentartás biztosabban történjék, a vontatásnál, és a kocsi-rúdhoz alkalmaztatott; az utóbbi ellenben csekélyebb sulya miatt a könnyebb munkára leginkább az ekére — melyre itt legfőképp szorítkozunk — használtatott. De a hol igen nagy lejtőségeken mentek keresztül, hátsó szerzőszámokat is kellett használni.

Mi az állatnak szájába adatott **מתחרסן**-nek neveztetett, melynek két kiálló hegyére (**עקרב**) vas **לחיים** alkalmaztatott (Kélim 11, Misnah 5.) Mi a tulajdonképi igátillate, voltak: vas-igák, (**עול של מחכת**), vagy vassal bevont fa-igák (**עול מצופה**) melyeknek mindkét végén szárnyak (**כנפים**) a kötelek felvételére voltak alkalmazva. — Az állat nyaka alatt voltak: egy vasdarab, hogy a járomsúly miatt meg ne fulladjon; a nagy gyűrű (**סומך**) melyben a rúd (**קטרב**) volt; a kötél (**מחגר**) melyre az istrángok voltak kötve. Az állat nyaka fölött voltak ezek: néhány fényesített kis kulcs (**תמחוית**), továbbá csörgők, csöngetyűk (**ענבל**). A kampó (**צנורה**) melynek rendeltetése volt, a felrakott terhet egyensúlyban tartani, itt, mint az ekéhez szorosan nem tartozó rész, a vonószerzőszámra is átmenetet képezhet. Amit pedig mi épen oly érdekesnek mint eredetinek találunk, azok a vas- vagy parafából készült saruk (**סנרלי**), melyek a patkót helyettesítették, és mikkel az állatot felszerelni szokták, valahányszor tövises vagy sziklás földön munkára alkalmaztatott. (Kélim 25. szak. Misnah 4—5; Sabath 59. a.)

Áttérünk végre a tulajdonképi ekéhez, melyet parasz-tunk bőrkötényben, (**במני**) és ösztökével (**מרט**) követ.

Ez 8 lábnyi hosszúságú bot, mely vastagabb felén 6 hüvelknyi (טפח) volt. Vastagabb végén van a vas (חררו) megerősítve, a göröngy eltávolítására, mely az ekevasán megakad. A másik vékonyabb végén van egy éles vashegy, az ösztöke, stimulus, (דרבן) alkalmazva, a marhának nögatására. És mint újabb időkben a lengyel kaszások, úgy őseink is értettek hozzá, eszközeiket — különösen az ösztökét — egyesén lándzsaként használni. (Birák 3, 31; Sam. I. 13. 21.) A szij-ostort (שׂוּט) csak az igavonómárhák hajtására használták.

Messze eltérnénk célunktól, ha itt az eke történetét — mely kezdetben mindenesetre egy fa ágából állhatott, melyen egy másik hegyezett, kiálló ág volt alkalmazva — annak tökéletesedéseig leírni akarnók. De annyit jónak látunk meg, egyezni hogy míg a rómaiak egy évezrednél tovább sortes-eiket vagy haeredia-ikat ásóval művelték, — addig ezen eszköz nem csak hogy Mózes idejében létezett már a zsidó népnél nagy mennyiségben (M. V. 23, 10.); hanem Job (I, 14.) már az ekéről, és Jezsajás (28, 24.) a boronáról is tesz említést!

Mennyire haladhatott később mind e gazdasági eszközök szerkezete?

Az előttünk ismeretes ekék közül, mint: lengő eke, közönséges taligás vas-eke (Vidacs-féle) kétvasú vető-eke stb. — a zsidók által használt leginkább a földréteg-mélyítő ekéhez volt hasonló. Ez ugyanis négy részből volt összeállítva: a rúdból (קטרב) az igából (מוטה), ekecsont (מחרשה, אה) és az ekevasból (מנה, קנקן).

A borona (בורג) — mely élesen volt hegyezve és cséplésre is használtatott (Menach. 22, a, Rasi) — erős deszka volt, melynek két végére kötelek voltak megerősítve, hová az ökrök fogattak és a barázdákat így egyengették (Jezsajás 41, 15.). Kövekkel is meg volt néha nehezítve és miután őseink a földművelésben az egyiptusiaknak tanulékony tanítványai voltak, a hajtó valószínűleg reá is ült.

Bár mennyi erőmegfeszítést vett is igénybe ez egyszerű eljárás, könnyítette ezt a holdnak keresztbe szántása, mely (hold) száz lépésnyi hosszú volt (Moéd Katun 5, 6). A szántónak meggömbülve kellett mennie, azaz szeméit folyton az ekére irányoznia, ha egyenes barázdákat akart hasítani és vak barázdákat nem akart hagyni; nem volt tehát szabad soha hátra tekintenie: „valaki az ő kezét az ekeszarvára veti, és azokra néz, amelyek ő utána vagynak, nem alkalmas az Istennek országára.“ Ezért gyakran két személy volt alkalmazva a szántásnál: a hajtó (מנרית) és a tulajdonképeni szántó (חורש).

Kisérjük már most őszinte részvétellel a fáradhatlan munkást, ki „könyűk között és arca verejtékében“ vetett — az aratás vig ünnepéhez, midőn összegyűjti a kéréket az aratók hálaénekétől visszhangzó csürbe!

(Folytatása következik).

Reich Ignác.

TÁRCA.

Pénteki levelek.

VI.

Pest, april hava.

Szép időket élni —
Mi boldog képzelet...

Hogy a t. szerkesztő ur valahogyan azt ne találja gondolni, mintha én e mottót, (mely, nem tudom hamarjában, melyik koszorús költőnkől ered) néminemű célzásokra akarnám használni, mindenek előtt egyszer és mindenkorra kijelentem — mely nyilatkozatom mindenha szives figyelembe vétetni kérem! — miszerint én, jámbor és egyenesszívű hazafi létemre, minden alattomos célzásoknak engesztelhetlen gyűlöljője vagyok, s hogy ennek folytán, véleményemet s gondolataimat minden időben őszintén, nyíltan és kereken szoktam kimondani!

Ebből már most át méltóztatik látni, hogy ha az időről, ennek szépségéről és képzeltekről szólok, hát nem érthetek mást alatta, mint a mit minden tisztességes, jóra való ember ilyen nevezetek alatt érteni szokott. Értem pedig az idő szépsége alatt azon körülményt, midőn a mindent éltető nap, tiszta derült égről, éltetve és felvidítva küldözgeti széjjel nyájjas sugarait. Ha pedig képzelésekről szólok, annak semmiféle más értelme nem lehet, mint hogy az ember, rideg, zimankós időben, — mint a milyenek például az utóbbi napok voltak — igen nagyon kívánczozik napsugáros, tiszta, derült, vidám és kedvélesztő idők után, a melyekről — képeleg.

Különben pedig az egész oda megy ki, hogy azok nagyon gyönyörű szép idők lehettek, a midőn a mi ősapáink a tavasz

első mosolygásával kimentek a szántóföldekre, mikor ott szántottak, gyomláltak, boronáltak és vetettek (a hogy ez mind a t. szerkesztő ur lapjában „Zsidó-parasztgazdaság“ cím alatt olyan gyönyörűségesen meg van írva) és a mikoron a buza kikelésétől annak megérleléseig a napokat számították, mely számítás csak azért nem vált rájuk nézve unalmassá, mivelhogy a közel gazdag aratás kecses kilátása boldogította szívüket.

Mint hűséges, jó unokák, mi is megtartottuk e számolási gyakorlatot, számítottunk mi is minden évben, csakhogy a számítás végén aratás nem mutatkozik, és újra kezdjük a számolást, és megint újra, és ismét újra, és e számításnak vége ismét csak egy más újabbnak a kezdete, s így megy ez végesvéig!

Nem lehet azonban tagadnunk, hogy e folyvásti számításnak egyszersmind a maga előnyei is ne volnának. Legelőször is azon jó oldala van, hogy a hosszú gyakorlat folytán már úgy beletaláltuk magunkat a calculusba, hogy az bizony legény legyen a talpán, a ki e tekintetben rajtunk tultenni akar, és a minek roppant horderéjét csak az nem foghatja fel méltóképen, a ki egy felsült calculatióknak véghetlen keserveit még nem érezte. Nem kevésbé fontos előny továbbá az is, hogy az ember általa mindig megtudhatja, hogy tulajdonképen hányadán van...

Tudja-e a szerkesztő ur, hogy hányadán vagyunk?

Ha lelkiismeretesen betartotta a szfirát, mindenesetre tudni fogja.

Én — miután a vétek tudata lelkiismeretemet nagyon nyomja — bevallom önnek, hogy a szabadszellemtűség egy gyenge szellőjétől meglegyintetve, e számolást egy időre abba hagytam, de csakhamar éreztem is ebbeli könnyelműségemnek súlyos kö-

vetkezmenyeit, mert ugy kivettetem abból — abból a sodronyból, hogy még most is alig találok magamat belé! —

Hagyjuk azonban ez egyszer a számolgotást, számunkra ez ugyis csak unalmas egy dolog, és különben is könnyű módon, beszámítás kerekedhetnék belőle — a mennyiben t. i. az olvasó a neki okozott unalmas percceneteket nekünk valamely uton, módon beszámítani találná . . .

Térjünk vissza az időnek járására.

Sajátságos körülmény az, és a szerkesztő ur is elégszer tapasztalhatta már, mily roppant befolyást gyakorol az időjárás kedélyállapotunkra. Így tudjuk azt tapasztalathból, hogy a szép, verőfényes idő, rózsaszíntü kedvre, élénk vidorságra derít bennünket, míg ellenben a ködös, fagyos. borus idő, komor hangulatra ejt. —

Az eszmék asszociációjából következtetve, azt fogja talán hinni a t. szerkesztő ur, hogy már most a hangulatról fogok valamit beszélni. Az ám! Beszélnek is valamit a hangulatról, ha megint valami — holond historia nem kerekednék belőle, azaz: unalom! mert a milyen nagy barátja én vagyok a mély tudományosságnak, alapos tárgyismeretnek, a ki a fogalmakat és eszméket körömhegyig szeretem kifejtetni és megmagyarázni, hát mindennek előtt arról szólanék, mit kelljen általában véve és tulajdonképen a hangulat fogalma alatt értenünk; azután átmennek a hangulatok különböző nemei és fajai, módjai és viszonyaira, lelkiismeretes pontossággal adnám mindegyiköknek lehető legbivebb magyarázatát, és minden pártoskodástól menten, tisztán tudományos szempontból kiindulva, beosztályoznám őket rangjuk és érdemük szerint. Ezt elvégezve, áttérnék azután tárgyamnak pszichológiai oldalára, fűrkészném lelki szemeimmel mindegyik hangulatnak sajátképi forrását, eredetét, kútfejét, alapját és bámulatra méltó nagyelmséggel kikutatnám azon titkos összefüggést, mely mindannyiokkal közös és tudományos feszültségemben rá sem hederítenék a tudatlan laikus ama köznapias ellenvetésére, es halga megjegyzésére, hogy hát voltaképen nem is arról van szó, hogy minemü, hányféle es mily természetü legyen általában véve a hangulat: hanem igen is arról, hogy minemü, miféle es mily természetük legyenek ama nyilatkozatok, melyek a most a n a g l é t e z ő hangulat minemüségét jellegzik — mondom, ilyen ellenvetést csakis egy tudatlan iliszter, kinek semmi szakértelme es tárgyismerete nincsen, tehetne! —

Végül még valamiről fogok a t. szerkesztő urnak mesélni.

Ez a valami pedig semmi más, mint azon pompás dáridó melyben a mult napokban részt venni, szerencsés voltam.

Teszem pedig azt, nem mintha az étkek izletes voltáról, a tokaji es champagni kitogyhatatlan quantitásáról, a házigazda főülmulhatlan szivélyességéről, az egész társaságnak véghetetlen jókedvéről stb. nagyszerü referádát írni akarnék, mert hiszen zsidó-magyar lakomán ezek mind magukból értetődnek; hanem szölok felőle, mivel itt alkalmam volt együtt láthatni a fővárosi zsidó-magyar intelligens ifjuságnak majdnem nagyobb részét.

Az utolsó években a szokottnál nagyobb mértékben kezdtek az illető körökben a helybeli zsidó intelligens ifjussággal foglalkozni. Nem szándékozom e helyütt annak okát feszegetni, avagy a különböző alakban nyilvánult es erre vonatkozó egyes nézeteket s véleményeket mind egyenként regisztrálni; elég legyen ez alkalommal csak a való tényálladékokt felemlíteni, s a különböző bírálatok közt a két legszélsőbbiket megérinteni. Ezeknek elseje természetesen ez ifjak törekvéseit feltétlenül kárhóztatta, csupán csak felforgatási szándékról vádolván őket, míg ellenben a másik, mint a korszellem igényelte es az időviszonyok parancsolta reformok lelkes uttörőit s előharcosait égig magasztalta őket. Mennyiben legyen e bírálatok egyike vagy másika az illetékesebb, annak megítélése igen közelfekvő okokból nem tartozik én rám.

Hadd ítéljen majd fölőtte, a ki művelődésünk ez idő szerinti történetét egykor megirandja, s az egyes, kétségtelen befolyást gyakorlott tényezőket pártatlanul es érdemlegesen megbírálandja. Én e helyütt csupán csak annak constatirozására szoritkozom, miszerint ugyanez ifjuságnak a fönnérintett dáridó alkalmával tanusított magaviselete nem csak teljesen kielégítő, de igazán bevallva — elragadó volt! Bár ama tűznedv a Karpáthok es frank hegyek tövéről szokott hatását itt sem tévesztette el; bár a különben is forrón pezsgő vér általa majdnem tizszerte akkora fokra hevítettett, s a derült jókedv majdnem a szilajságig növekedett: mindazáltal oly komoly szellem uralkodott az egész dáridón végig, a habzó serlegek koccanási közt oly nemes eszmék hangzóttak el lelkesült ajkáról s olynemű érzelmek nyilatkoztak, melyek bármely őszhajzatu Szánhedrinnek is csak becületére váltak volna!! —

Csak rajta nemes ifjuság! Napjainkban az időnek árja kétszerte nagyobb sietséggel rohan, s jókor kell hozzálátnunk, ha hogy azon helyt, melyre bennünket a végzet szánt, méltóan megállani akarjuk! Az ifjuság ábrándja, miután az évek bizonyos száma ezt kikertülhetlenné teszi, ám uralkodjék rajtunk a maga módja szerint! azonban soha se nyerjen oly hatalmat felettünk, hogy miatta az élet komoly szözatát meg ne érthessük s legyen mindig annyi erő bennünk, hogy azt férfiasan meg is követhessük!!

— df —

Adatok a magyarhoni izraeliták történetéhez.

III.

(Folytatás.)

Egy másik rabbi, Kohen Naftali, Budán, kortársa volt a híres paduai rabbinak, r. Meirnek es a krakói rabbinak, Isserles Mózesnek. Nagy tekintélyben állott ő mind e két zsidó auctoritás előtt.

Következő esemény megérdemli az utókor figyelmét, miután belőle az akkori rabbik szép, minden vakbuzgóságtól ment jellemét tanuljuk megismerni. Arról van szó ugyanis, hogy a kikeresztelkedett egyének gyermekei a thóra felolvasása alkamával atyjuk nevével megnevezhetők-e. Hagyományos szokás szerint ily esetekben a nagyatyja neve használtott az apáé helyett. Egy bizonyos Etil Senior fia Budán elmellőzték e szokást, mivel az ily névvaltoztatásban mintegy nyilvános megbélyegzésüket látták es így keletkezett azon véleményadás, mely a szokásnak ily módoni felfüggesztését megengedhetőnek találta.

Ezen időben a kis-mártoni is egyik nevezetesebb zsidó község volt, melynek rabbii sem játszottak kevésbé jelentékeny szerepet a talmudi téren. Gyakran említettik egy bizonyos r. Lihermann Salamon, ki később poseni rabbi volt. Nevezetes, hogy Kis-Mártonnak hebraizált neve is előfordul, mint **עיר ברור** (Vasvár). Későbbi időkben, 1640 körül, találkozunk r. Gedaljával, ki budai s r. Schabtai Chajim kortársa volt Salonichiban, s ki igen meghatólag festi azon szomorú állapotot, melyben Buda zsidó lakói az akkori szomorú időkben voltak.

Ezt-kövétték r. Chet es r. Bärmann Jissaszchar a budai rabbinatusi széken, kiknek közelebbi sorsukról nem tudunk egyebet, mint azt, hogy utóbbinak nagy számú családja volt Budán, es hogy mindakettő 1656-ben már elköltözött volt a tulvilági életbe.

1655-ben budai rabbi volt הנחמן מדי שרגא פיינשיין ki községében nagy tekintéllyel bírt, és nagy talmudista volt, a mint ez a rendeletei iránti kegyeletből is kitűnik, mely még ez évben Jeruzsálembé történt utazta után sem esőkkent.

1661-ban r. Kohn Simecha foglalta el e helyet, belgrádi születésű, nagymérvű talmudbeli tudományossággal bíró férfiú, de ki ezzel bölcsészeti ismereteket és magasabb erényeket is egyesített, alkalmaztatásának ideje azonban nem tartott tovább két hónapnál, minő okból, nem tudni, valószínűleg a halál ragadta el további működésének teréről. 1667-ben r. Kohn Efrajim viselte e hivatalt. Ő egyike volt nem csak a budai zsidó község, de korabeli legnagyobb rabbiinak, kihez a külföldi községek nem ritkán intéztek vallásügyi kérdéseket. Kétféle állásánál fogva, és azon okból, mert ő szolgáltatta kezünkhez adataink nagy részét, nem lesz helyén kívüli, ha közelebb ismertetjük meg e kitűnő férfiú élettörténetét.

Vilnában születvén, ott nyugodtan élte le napjainak két harmadát. Rokona és kortársa volt a hirneves יצחק-nak, kit is mindenütt יצחקי névvel illet. Husz esztendeig kezelte szülővárosában a vallás ügyeit. Ő tehát később ide íglatandó adataink szerint már husz éves korában jutott ily méltóságra. Kedvezőtlen politikai viszonyok miatt oda hagyta hazáját. Hosszabb ideig tartó barangolás után Morvaországban állapodott meg, hol Mezeritzschben 1661 körül hat évig működött mint rabbi. Itt tanulta megismerni a két egymásra következő nikolsburgi főrabbit, kikkel élénk levelezési viszonyban állott. De itt is üldözé a sors és a kiűtött harc következtében vándorbotjához nyúlt, hogy Prágába meneküljön. Itt talmud-iskolát nyitott és nagyszámú tanuló kereste föl, hogy részesüljön oktatásában. Innen csakhamar Bécsbe költözött, hol is egyik tekintélyes rokonának házában rövid ideig tartózkodott יצחק-névben meghitta őt a budai község rabbiának, mely felszólításnak ő családjával együtt örömmel engedett.

(Folytatjuk)

Rosenberg Izidor.

LEVELEZÉSEK.

Pápa, áprilében.

Tisztelt szerkesztő ur!

A lefolyt peszach-tünnepeket Győrött töltvén, sikerült a győri hitközség bellügyeit illető adatokat szerezni, melyeket ezennel e lapok olvasóival megismertetem.

Már ez év kezdetén a volt előljáróság lemondott hivataláról, hogy egy, nagyján az értelmiséghez tartozó férfiakból szervezett választmányának tért engedjen. Nagyján mondom, mert még itt sem szabadulhattak meg egészen azon előítélettől, miszerint annak, kinek sok pénze van, természetesen okosnak, értelmesnek, sőt műveltnek és bölcsnek is kell lennie, és ha gazdagságot tudott szerezni, kétséget sem szenved, hogy egy község igazgatásához is kell értenie. — Az új előljáróság elnökeül Deutsch Ignác ur lett választva, azon ritka jellemű férfiak egyike, kik elég tapintattal bírnak, hogy minden helyzetbe beletalálják magukat és a célhoz vezető eszközöket megválaszszák.

Mi a község pénzügyét illeti, erről nem sok örömdetést mondhatok. Mert az utolsó években — nem tudom tudatlanság vagy öntulbecsülés miatt-e — nem a legcélszerűbb gazdálkodás volt divatban, mi a község pénztárát igen rongált állapotba helyezte.

Mióta a győri és a győr-szigeti községek hatóságilag egy községgé egyesültek, a két község összeolvadásának kedvéért, egy imaházat szándékoztak csak építeni, mely célszerű terv eddig az által szenvedett hájtörést, hogy a volt községek mind egyik saját helyiségein, azaz a szigeti Szigetben, a városi pedig

a városban szeretne volna a templomot, a községeket egyesítő szentélyt. Végre a jelenlegi előljáróságának sikerült az építendő imaházra a városi hatóságtól oly tért nyerni, mely a két község között kellő középben fekszik, t. i. az új városban. Hogy hozzá-fognak-e már most az építéshez, arra a község jelen tavart pénzügyi viszonyainál fogva biztos valószínűséggel nem-mel fel-lehetünk.

Az iskolát szép virágzásban találtam. Az eltávozott igazgató tanító Fischer A. S. ur helyett nem Adler ur Kisberről, hanem Mesztic ur Miaváról választott. Az igazgatóság azonban Fischer N. urra ruháztatott át.

Ezuttal alkalmam volt Fischer N. ur „ifjusági iratainak“ már sajtó alatt levő folytatásába pillantanom, s örömmel kell bevallanom, hogy egy a tartalom gazdagsága és a dolgozatok jel-lésege, mind a füzetek esinos külseje kellemesen lepott meg. Zsidó úgy mint keresztyén írők, a vállalat nemes céljától áthatva, egyaránt törekedtek, mind eredeti dolgozatok, mind jeles forditások által — mely utóbbiak közül csak Frankl L. A. „Chanaben Teradjon“-ját és „Jude und Zigeuner“-jét említem fel — e munkához hozzájárulni, hogy az hazánk ifjusági irodalmának díszére válják.

K. M.

Vác, április 26-án.

Tisztelt szerkesztő ur! Bölcsseink azt mondták, hogy: „ha igen sokat akarsz, keveset érsz el.“

Ezen bölcs mondatot igen illően alkalmazhatjuk községünk-re, mert míg tavall ilyenkor egy építendő nagyszerű imaház ter-vével foglalatokodott, mely mivel a község erejét fölülmutta, fog-anatba sem vétetett; most, midőn már szerényebb egyszerű ima-házzal is beelégedünk, nem állit elénk oly tervet sem, mely köz-megelégedéssel találkozánk, mi annál csodálatosabb, mivel a pártok a mennyire annyira kibékültek.

De valljuk be az igazat, és adjuk meg az érdemet derék és buzgó előljáróinknak, különösen pedig: Barna Gábor, Reiser Jó-zsef és Mandl Salamon uraknak, kik sem szellemi, sem anyagi áldozatoktól nem ijednek vissza és mindent elkövetnek, hogy az építés foganatba vétethessék. Hogy mint sikertelend fáradozásuk, azt csak a jövő fogja megmutatni, a miről t. szerkesztő urat enge-delmével tudósítani kész leendek.

Iskolai ügyünkre áttérve, tudósíthatom, hogy ezidei félévi vizsgánk általános megelégedésnek örülhetett, mert tanoncaink a magyar, héber és német nyelvben dícséretes előmenetet tanusi-tottak. Különös említést érdemel a szépírási oktatás, mit Singer Vilmos írómeister ur tapintattaljesen kezel. Hazai nyelvünk, mely az első osztálytól kezdve mind a négy osztályon át, csaknem ki-zárólag az előadási nyelvet képezi, szintén jól kezeltetik, és állit-hatjuk, hogy rövid időn ifjuságunknak a magyar nyelv anyanyel-vévé válik.

Elég az hozzá, hogy itt hála az égnek, úgy meg vannak elé-gdedve az iskolával, hogy ama ritka meggyőződéshez jutottak, mi-szerint t. i. „a rendezett iskolákban mégis csak többet tanulnak a gyermekek, mint a chéderekben.“ Valóban nagy előmenettel!

Zeisler Ede.

Vegyes hírek.

— Spanyolországban több protestans, mivel a bibliát terjesz-tette, a spanyol törvényekben e bűnre (!) szabott mágiya helyett, nyolcévi súlyos várfogságra kegyelmeztetett meg. Francia-, Angol- és Némethonban valláskülönbőség nélkül s mint újabban hal-lók, nálunk is a protestansok részéről Izabella királynőhöz inté-zendő kérvények iratnak alá az elitelt bibliaterjesztők szabadon bocsátatása ügyében. Ez eseményre vonatkozólag az Archives Isr. így nyilatkozik:

Vallásunk diszét s érdekét képezi az, hogy szolgálatát bármi-nő hitűnek, de a vallási meggyőződés szabadságáért küzdőknek följárlja. Spanyolországban súlyos várfogságra ítéltettek embe-

rek, mivel a bibliát olvasták s terjesztették. — Nem sujtja e ez itélet ugyanegy csapással mindazokat is, kik, mint mi, a bibliát maskép értelmezik, mint a spanyol nép többsége? nem kötelességünk-e nekünk, az ugyanazon földön megégetett vértanúk utódainak, hogy a kegyetlenül sujtott keresztyének javára testvéreik intézkedéseiből csatlakozzunk? Hozzájárulásunk kevés anyagi erőt nyujtana, de igenis emelné az együttes tiltakozás erkölcsi erejét, a sértett lelkiismeret általános nyilatkozatának arányait ötvén magára. A londoni Alliance Evangelique fölhívta az Alliance Isr. Universelet, erejük jogos és díeső egyesítésére. S ime látni fogjuk a XV. század kiűzöttjeinek utódait azon fejedelmek utódának nagylelkűségéhez folyamodni, kik a zsidók kikergettetési rendeleteit aláírták. Érdekes jelensége az engesztelődés századának!

— Varnhagen von Ense emlékirataiban fölhozza, hogy 1849-ben Wrangel tábornok eltiltotta Berlinben Deborah adatását, mivel szerinte abban a keresztyének nagyon lealáztatnak, a zsidók pedig fölmagasztaltatnak. 1863-ban pedig nálunk O császári királyi Felsőge az említett szomorújáték szerzőjének Mosenthal hitrokonunknak épen e miéért egy drágaköves gyűrűt ajándékozott.

— Hollandia is kereskedelmi szerződésre készülni Sveiccal. A hollandi zsidók jókor hozzáfognak, hogy a törvényhozó testület jogaikat kellő érvényre hozza s e végre ennek tagjai közt Simons hitrokonunk által írt memorandum osztatott ki.

— Rómából jött levelek jelentik, hogy a fiatal Mortara még mindig a Sz.-Péter-collegiumban van, s hogy nem régiben egy ünnepegy alkalmával tanulóársaitól megbízott, hogy nevében a pápának üdvökívánatukat kifejezze. (Ind. B.)

— A Del Vecchio-ügy Ferrarában. Azok után, miket lapunk utóbbi számaiban ez ügyről közöltünk, szükségesnek látjuk a dolog kellő világba helyezése végett az Ar. Isr. Ferrarából apr. 3-ikán kelt levelét átvenni:

Egy lugoi zsidónő, Treves Rachel, Del Vecchio özvegye, véginségtől üldöztetve Ferrarába ment, a katechizmust tanítók intézetébe. A rabbi megkérték az egyházi hatóságokat, engedjék nekik, hogy e nővel beszéljenek, s miután ez megtagadtatott, a királyi ügyészhez folyamodtak, ki azonban nem akart közbenjárni; de a quaestor átlátva a rabbi követelésének méltányosságát, rendeletet küldött a katechumenek elnökéhez, hogy a rabbiat bocsássa hazába. Ascoli főrabbi s Sorani centói főrabbi megjelenése annyira meghatotta a kiterőfélben levőt, hogy az intézetet azonnal odahagyta, de gyermekei, az egyik 12, a másik 14 éves, nem akarták követni. Ekkor a rendőrséghez fordult, gyermekei visszanyerését kieszközölendő s ez alkalommal tett nyilatkozatai a kir. ügyészhez közöltettek.

De azalatt, hogy a helyhatóság megfontolta, vagy inkább meg nem fontolta a dolgot, a katechismusban oktatás határideje lejárhathott, s a gyermekek bizonyára megkereszteltettek volna. Hogy ezt megakadályozni? Az Alliance Isr. Univ. ferrarai viúeki bizottmánya jelentést tett a veirelli központi bizottmánynak, s Levi s Pontremoli tanárok azonnal Turinba siettek, Olper főrabbi kíséretében a ministerekhez fordultak s hatásteljesen védtek a zsidóanya ügyét. Másnap fegyveres erő hatott a ferrarai missionariusok zárdájába, hová a gyermekek áttétek és onnan kivéven a gyermekeket, őket a koronaörög rendelkezésére, világi árvaházba helyezték.

Fölösleges megemlíteni a párisi központi bizottmánynak az olasz ministerekhez intézett üdvözlő s hálaíratát, ugyszintén a nemes és szabadelvű Peruzzi (belügyi miniszter) válaszát... de mi eredménye volt a kormány kedvező szándékának? Az anya erőlyes kervenyekeket intézven Turinba, kihallgatatasra üdvöztetett, hol szilárd akaratát jelenté ki, miszerint gyermekeit az izr. vallásban akarja fölnevelni. Ezalatt pedig a papok a semlegesnek vallott helyre, az árvaházba jártak, egyre folytatták a két gyermek terítési munkájukat s egyházi szónoklatokra s még gyakrabban misére vezetteték őket!

De minthogy a miniszter kijelenté, hogy mitsem határozhat, mivel az ügy a hatósághoz tétetett át, Del Vecchio asszony a ferrarai világi törvényszék elé terjesztette kérelmeit. A codexnek a szerencsétlen anya által idézett cikkei világosan szólottak mellette, a moncalvoi törvényszék s a casali főlebbzési curia hasonló esetekben kimondott ítéletei kétségtelenül javára döntötték el a kérdést s várható volt, hogy az elnök azonnal kimondja határozatát. De ez nem történt. — Utolsó folyamodványának benyujtása utáni harmadnapon Del Vecchio asszonyt a centói bíró maga elé hívatta, s a kir. ügyész azon rendeletet adá tudtára, hogy megtérítendő utiköltség mellett azonnal Ferrarába induljon s átadá neki gyermekeinek itt szószerinti fordításban közölt levelét:

„Ferrara 1863. március 4-én. Kedves anyánk! Hosszas habozás után elhatároztuk magunkat, hogy Önnek írjunk. Kedves anyám, ki nem mondhatom, mennyi fájdalmat okozott nekünk annak hira, hogy ön beteg, tudva, hogy mi vagyunk annak oka. Ne higgye, éd s anyám, hogy mi önt elfeledtük, sőt ellenben, mi önt inkább hordjuk szívünkben most, mint bármikor, s egynéhány napi elválásunk csak növelte ön iránti szeretettünket. Azért írjuk önnek ezen sorokat, kérve önt, minthogy ez leghőbb kívánságunk, hogy Ferrarába jöjön rokonink valamelyikével, mert meg akarjuk önt ölelni, s beszélgetni önnel. Ha ön kívánságunkat teljesíteni akarja, akkor szíves leendő, mihelyt megérkezik, a kir. ügyész urhoz menni, ki elküld éretttünk s mi a kormányzótság egyik termében meg fogjuk egymást ölelhetni. Az ügyész ur maga intézte el ezt, ő mindenről tud, neholgy a papok beleelegyedjenek. — Hogy előbb nem írtunk önnek, annak oka az, hogy akadályozva voltunk, nem pedig a hanyagság. Kedves anyánk! végül bocsánatot kértünk azon gondok miatt, melyeket önnek okoztunk, mi azt az ön jóságától reméljük, miután igazán megbántuk. Könyörgünk Sorani Mózes főrabbi ur előtt, hogy bocsásson meg nekünk, ha utolsó ítéletek kevés tiszteletet tanusítottunk iránta. Minden pereben várva édes anyánkat, hogy ölelhessük és bocsánatát kérhesstük alázatosan könyörgünk áldásáért. Szerető fiai

Del Vecchio Napoleon. Del Vecchio Gusztáv.

U. i. Még egyszer ajánljuk, hogy azt mihamarább megtegye. Legyen oly szíves és kérje meg Sorani urat, hogy önt, ha ügyei megengedik, elkísérje. Tiszteletjük Gentile asszonyságot s egész családját.

Ugyan ki mondhatta tollba ez álnok s hazug levelet, melynek szerkesztése kétségtelenül a fiatal gyermekek tehetségét fölülmulja? Ki állította e tört a szegény anyának? Ez titok előttünk s mi egyelőre a tényállás előadására szoritkozunk.

Dr. Levi Leo, ki mint Del Vecchio asszony ügyvéde, vele aláírta az elnökhöz intézett kérvényt, elkísérte a nőt a törvényszék elé, de a kir. ügyész erőlyesen ellenezte, hogy nála maradjon. Ekkor az Alliance bizottmánya egy megbízható embert rendelt az ügyész lakása elé, hogy az anya gyermekeivel való itteni összejövetelének eredményét bevárja. Ez március 6-ikán délelőtti tíz óraker történt. Délutáni két óra felé ezen ember kimenni látván a gyermekeket, jelenté magát, hogy az anya rendeleteit várja, mire egy ajtonálló által az izentetett, hogy az anyának a kir. ügyészhez még értekeznie kell, s hogy ő félóra múlva visszatérhet. Elment egypár perere, s mire visszajött, a nő már eltűnt. Néhány nappal később csak annyit lehetett megtudni, hogy az igazságtügyi palotából bérkocsiban a katechumenekhez vitetett. — Ezután még ugyanaz napon március 6-dikán Ascoli főrabbi, az Alliance vidéki bizottmányának elnöke, ki az egész ügyben eléggé nem díesérhető buzgalmat fejtett ki, elment a kir. ügyészhez meg tudandó e szerencsétlen asszony hollétét s tőle szárazon azon feleletet nyerte, hogy ő fölöle mitsem tud, és hogy az különben egészen szabad. Ugyanazon feleletet nyerte a főrabbi a praefectustól, kihez később fordult s ugyanazt a quaestortól is.

Ezen bizonytalanságban Sorani, a centói községnek — hol ez esemény előtt Del Vecchio özvegye tartózkodott — főrabbija a kertletti bíróság útján Ferrarába a kir. ügyészhez kérvényt nyujtott be, melyben e nő hollétét tudakolja. Két nappal ezután Sorani a bíróhoz hívatott, ki vele bizalmasan a kir. ügyész választását szóbelileg közlé, mely szerint őt ama tudakozódás igen meglepte, miután — ugymond — a ferrarai főrabbi hivatalosan értesítettet,

hogy Del Vecchio özvegye önkényt ismét a katachumenek házába visszatért. Furcsa felelet! A ferrarai főrabbi nem kapott semmiféle, sem hivatalos, sem bizalmas erre vonatkozó közleményt.

Levi s Pontremoli tanárok Ferrarából vett részletes tudósítás után, szokott buzgalommal azonnal újra Turinba siettek, bejelentették panaszukat az igazság- és vallástgyi miniszternek, kik nagy meglepetésüket el nem titkolhatták. Olper főrabbi s Bottero képviselő a „Gazetta del Popolo“ szerkesztője melegen pártolták intézkedéseiket, de mindamellett nem sikerült a vizsgálat elrendeltetését kieszközölni. Eközben a ferrarai törvényszéknek, DelVecchio özvegyének másodizben benyújtott kérvényére kiadott s dr. Parmiani érseki ügyész ellenjegyezte elnöki határozata elrendelte, hogy a gyermekek anyjuknak kiadassanak s a miniszter nem ellenezte, hogy ezek a világi árvaintézetből kivéssenek.

Már most minden el volna intézve s az Alliance közbenjárásának köszönhető, hogy a gyermekeken nem követték el azon iszonyt erőszakot, hogy anyjuk és gondnokuk ellenére megkeresztelték volna.

Ha az egész ügyet közelebb vizsgáljuk, mennyi abban a titokszertiség! A gyermekek anyjuknak való késleltetett kiszolgáltatása, az anyának gyermekeivel értekezése, midőn csak követelésének kijelentése volt szóban, a levélnek világosan a célból történt iratása, hogy az anya megcsalassék, ügyvédének az értekezésből történt kitiltatása, a nő eltűnése, a törvényszéktől a katachumenekhez bérkocsiban vitele s a Soraninak adott feleletek:

mindezek azon kötelességet róják az olasz parlamentre s az özszesz szabadelvtű sajtóra, hogy e rejtélyek fölött fölvilágosítást kérjenek.“

— Az ausztria hadseregben összesen mintegy 12 ezer zsidó szolgálat. Ezek közt 600-nál több a tiszt, tisztiranggal bíró orvos és katonai pénztári hivatalnok. A zsidó tisztek közt 2 őrnagy, 4 lovaskapitány, 4 kapitány, 15 főhadnagy s 34 alhadnagy van. Az orvosi személyzet közt van: 20 ezred-orvos, a zsidók által csak 1848 óta elnyerhető rang, s 51 főorvos. Találtatnak most már a katonanőveldekben is zsidó gyermekek, kik tisztekké neveltetnek, s lesznek is, ha tehetségük őket arra érdemelti. Köztudomású dolog, hogy Császár ő Felsége 10 évvel ezelőtt egy zsidó őrmestert ezredének hadsora előtt főhadnaggyá emelt.

— (Gyászhir.) Az Ind. B. jelenti dr. Riesser Gábor hitsorsosunk halálát. A boldogult Hamburgban lakott, főtörvényszéki tanácsos s az 1848—49-iki nemzeti gyűlésnek fényes szónoka s egy ideig alelnöke volt; kitűnt a zsidók emancipációja ügyében írt több jeles műve által; fenntartjuk magunknak, hogy a boldogult tevékenységéről és áldásos működéséről közelebb ismertessük meg olvasóinkat.

— Rómában a kapuk előtt egy magánosnak birtokán régi zsidó temetőre akadtak, a császárok idejéből.

— Weil hitsorsosunkat, a heidelbergi egyetemen a keleti nyelvek tanárát, a török történet körül kifejtett érdemeinek elismerésül Olaszország királya a Sz. Móríc — és Lázárrend érdemkeresztjével díszítette fel, egyszersmind meghívást is kapott a nápolyi egyetemhez.

HIRDETÉSEK.

HERZOG ORVOSTUDOR

görvély elleni szere.

Ezen szer, évek óta általa elért eredményeinél fogva következő betegségeknek tökéletesen üdvösnek mutatkozott és pedig: **görvélyes bőrkütegeknek; angolkórna (Rhachitis); heveny és üdült vízfejnel, görvélyes szemlobnál, görvélyes fül- és orrbajoknál, felsőajak-dagnál, orrdagatnál és főkép mint óvszer görvélyes szülék gyermekeinél.**

Az említett betegségeknek aratott eredményeket, általam legmakacsabb eseteknek történt kigyógyítása által, melyek éveken át híres orvosok tett erőmegfeszítésének sem tágitottak, a t. ez. szüléknek és gyámoknak figyelmébe ajánlom. Egy üveg ára használati utasítással 1 ft 50 kr. o. é. Főraktár **Formágyi Ferencz** gyógyszerésznél (Széchenyi sétatér).

(2—3)